

ONA TILI FANINI O'QITISHNING UMUMIY ASOSLARI

Zakirova Maqsuda Atayevna

UrDU akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada ta'limda ona tili fanini o'qitishning umumiy asoslari, ona tili fanini o'quvchilarga o'rgatishning ahamiyati va xususiyati, ona tili o'qitish metodikasining ilmiy asoslari va ona tili ta'limini bugungi kun yoshlariga o'qitishda muhim bo'lgan tamoyillar to'g'risida to'liq bayon qilingan.

Kalit so'zlar: ona tili, umumiy asoslar, o'qitish metodikasi, ona tili didaktikasi, metodologiya.

Kirish:

Tilning jamiyatda tutgan o'rni, til va tafakkur, shuningdek til va nutqning o'zaro bog'liqligi haqidagi fikrlar maktabda ona tili ta'limining nazariy asoslari hisoblanadi. Binobarin, ona tili didaktikasi mamlakatimizning til haqidagi siyosatini amalga oshirish yo'llari, vositalari, tashkiliy shakllarini ishlab chiqish, ularni maktab o'qituvchilari faoliyatiga tatbiq qilishda til va jamiyat, til va tafakkur, til va nutqning o'zaro aloqadorligi xususidagi nazariyalar, shuningdek tamoyillarga asoslanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya:

Maktabda ona tilini o'quv predmeti sifatida o'rgatish — uning tarbiyaviy rolini oshirish, uni tarbiya quroliga aylantirish deb ataladi. Tilning ijtimoiy vazifalari va tarbiyaviy ahamiyatini faqat o'qituvchigina emas, balki o'quvchi ham sezsin, his qilsin. Insonning o'zi uchun gapirib, o'zi uchun yozmasligini, aksincha, kishilar uchun gapirib, kishilar uchun yozishni o'quvchilar ijtimoiy zaruriyat deb tushunmoqlari kerak.

Ona tili didaktikasining muhim vazifalaridan biri, tilshunoslik fani erishgan yutuqlarga tayanib, til va nutqning dialektik aloqadorligi, shuningdek ularning farqlarini ajratishga yo'nalgan o'qitish tizimini asoslashdan iborat. Tilni o'quv predmeti sifatida o'qitishning bugungi amaldagi tajribasida tildan, til haqidagi tasavvurlardan, ta'rif va qoidalardan nutq amaliyotiga qarab borish yetakchi fikr hisoblanadi. Til hodisalariga yondashish metodologiyasiga asoslangan o'qitish tizimida nutqdan tilga qarab borishga moyillikning ustuvorligi tan olinadi. Bunda til va nutqning o'zaro dialektik bog'liqligiga, ularning farqlariga rioya qilinadi.

Natijalar:

Til ijtimoiy-psixologik hodisa hisoblanib, quyidagi xususiyatlarga ega: uning elementlari: tovush, bo'g'in, so'z, so'z birikmasi, gap modellari tayyor shaklda kishi ongida mavjuddir; til elementlari shu tilda so'zlovchilarning hammasi uchun umumiy sanaladi. Bu insonlarning bir-birlarini anglashlarini ta'minlaydi; ona tili elementlari hamma uchun majburiy. Shu tilda so'zlovchilarning barchasi adabiy til me'yorlariga rioya qilib so'zlashlari darkor.

Maktabda ona tili ta'limining muhim vazifalaridan biri o'quvchilarda nutq madaniyatini tarkib toptirishdir. Madaniy nutq milliy tilning o'ziga xosligi, ma'no tomondan aniqligi, so'zlarning rang-barang, turli-tumanligi, badiiy ifodaliligi bilan ajralib turadi. Madaniy nutqning og'zaki shakli adabiy tilning orfoepik me'yorlariga, yozma shakli orfografiya, uslub va shu kabi me'yorlariga mos bo'lishi kerak.

Muhokama:

Ta'limda og'zaki va yozma nutqning o'ziga xos xususiyatlarini nazarga olish, ularning o'zaro aloqadorligiga rioya qilish nihoyatda kerak. Grammatika mashg'ulotlarida nutq maqsadiga muvofiq so'z tanlash asoslarini o'quvchilarga o'rgatish, so'zlarning ma'nolarini ochish yordamida o'quvchilar to'g'ri nutq tuzish sirlarini egallab boradilar. O'quvchi nutq maqsadiga muvofiq so'zlarni qancha tez tanlay olsa, nutq faoliyatida shuncha faol ishtirok etadi. Maktab grammatikasini izchil o'rganish natijasida o'quvchilarning nutq jarayonida faol qatnashishlarini ta'minlaydigan nutq qobiliyatlari tarkib topadi.

Ona tili darsligi uchun tanlangan matnlar ta'limiy va tarbiyaviy yo'nalishda, rang-barang mavzularda, shaklan va mohiyatan mukammal, mantiqan to'g'ri, tili soda va ravon, o'qituvchi uchun tushunarli bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Ana shundagina matn yaratish tizimi va matn tahlili o'quvchi uchun kerak bo'lgan natijani beradi – kommunikativ savodxonlik darajasini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa:

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, hamma ona tili darslarida o'quvchilar bilishini va malaka qobiliyatlarini rivojlantirish maqsadida avval o'tilgan darslarni takrorlashga vaqt ajratiladi. Takrorlash bilimlarni aniq tushunishga, hisobga olish va shu bilan bir vaqtda mustahkamlashga yordam beradi. Umumiy o'rta ta'lim maktablarida avval o'tilganlarni takrorlash bilan bir vaqtda va takrorlash mobaynida birozdan yangi bilimlar berib boriladi. Takrorlash yordamida o'quvchilar o'z bilimlarini tartibga soladilar va yanada mustahkamlaydilar.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Roziqov O., Mahmudov M., Adizov B., Hamroyev A. Ona tili didaktikasi. Toshkent, «Yangi asr avlodi», 2005,
2. To'xliyev B., Shamsiyeva M., Ziyodova T. O'zbek tili o'qitish metodikasi. Toshkent, «O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi Adabiyotjamg'armasi», 2006
3. G'ulomov A, Ne'matov H. Ona tili ta'limining mazmuni. Toshkent, «O'qituvchi», 1995
4. Qosimova N. Ona tili ta'limi va yangi pedagogik texnologiyalar. Buxoro, 2009,